

Academic Article

Received : 26 October 2022

Revised : 11 November 2023

Accepted : 16 December 2023

ศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ Art from Waste Materials

พาสนา แดงจันทร์

Pasana Daengchan

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Faculty of Humanities and Social Sciences Muban Chom Bueng Rajabhat University

E-mail : pasana_1@hotmail.com

บทคัดย่อ

การบริโภคทรัพยากรของมนุษย์ทำให้เกิดขยะหรือวัสดุเหลือใช้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้คนทั่วโลกเริ่มตระหนักถึงการป้องกันและแก้ปัญหาที่มากขึ้น ศิลปินหลายท่านมีความกังวลต่อสิ่งแวดล้อมโลกในอนาคตเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการนำวัสดุเหลือใช้เหล่านี้มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ของศิลปินมีความหลากหลาย อาทิ มีแนวคิดที่ต้องการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านผลงานศิลปะซึ่งผลงานมีทั้งเหมือนและแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของศิลปินแต่ละคน เช่น สื่อโดยตรงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม สื่อถึงปัญหาสังคม หรือปัญหาการใช้ความรุนแรง เป็นต้น ในขณะที่มีแนวคิดที่ต้องการแก้ปัญหาในการสร้างผลงานศิลปะอันเนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์ เช่น สี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีเหมือนกันคือวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของศิลปินที่นำวัสดุเหลือใช้มาสร้างเป็นผลงานศิลปะ ซึ่งบทความนี้จะกล่าวถึงการสร้างสรรค์งานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ 2 ประเภทคือ 1) งานศิลปะจากวัสดุใช้ซ้ำ คือผลงานศิลปะที่สร้างจากวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่โดยไม่ผ่านกระบวนการแปรรูป 2) งานศิลปะจากวัสดุรีไซเคิล คือผลงานศิลปะที่สร้างจากวัสดุเหลือใช้ที่ผ่านกระบวนการแปรรูปเป็นวัสดุใหม่ ซึ่งศิลปินเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน ช่วยเพิ่มมูลค่า สร้างความตระหนักในการลดการใช้หรือนำกลับมาใช้ใหม่มากขึ้น

คำสำคัญ : ศิลปะ, วัสดุเหลือใช้, ความยั่งยืน, แก้ปัญหา, รีไซเคิล

Abstract

Human consumption of resources generates waste, causing environmental impacts which make people around the world more eager to prevent and solve this problem. Several artists are concerned about a global environmental crisis in the future and are inspired to use waste materials in their creative art. Artists' concepts for creating art from waste materials are diverse in which the art works are similar or different depending on an experience of artists. For example, storytelling and workplace problem solving concepts. In the storytelling concept through artwork, each artist's work conveys the same or different story depending on, their personal experience. Creative art is addressed on environmental issues, social problems, violence, etc. While another concept is the idea of solving problems in the workplace, in creating art depicting a lack of equipment such as paints, supplies, tools, etc. However, a similarity of both concepts is the creative solution of the artists who use waste materials to create works of art. This article highlights creative art from waste materials which was classified into two categories 1) Creative reused art is an art created from waste materials without treatment. 2) Creative recycled art is an art created from waste materials that have been processed into new materials. In essence, these creative arts play an important role in driving sustainability, added value, and raising awareness towards reducing and reusing.

Keyword : art, waste material, sustainability, solution, recycle

1. บทนำ

จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มากขึ้นด้วย ก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมตามมา คือ เกิดขยะและวัสดุเหลือใช้อย่างมากมาย บ้างถูกนำไปทิ้งเรี่ยราดไร้การจัดการอย่างเป็นระบบที่ถูกต้อง ทำให้ขยะ ตกค้างล้นเมือง ก่อให้เกิดมลภาวะทั้งทางบกและทางน้ำ การกำจัดขยะอย่างไม่ถูกสุขลักษณะ หรือไม่ถูกวิธียังก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดภาวะโลกร้อน การนำขยะหรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่ หรือกลับมารีไซเคิลจึงเป็นการช่วยลดปัญหาและช่วยรักษาสภาพแวดล้อม ทำให้ขยะน้อยลง การช่วยดูแลรักษา สภาพแวดล้อมเป็นเรื่องที่ทุกคนควรมีส่วนร่วมช่วยกัน การปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อบุคคลในชุมชน และสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการวางรากฐานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การนำขยะหรือวัสดุ

เหลือใช้มาสร้างงานศิลปะเป็นอีกทางหนึ่งที่สามารถลดการใช้หรือนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทหนึ่งที่วัสดุเป็นสิ่งจำเป็นหลักในการสร้างงานศิลปะ ซึ่งมีความสำคัญกับศิลปิน ศิลปินอาจใช้แนวความคิดเป็นตัวกำหนดวัสดุในการสร้างงาน หรืออาจใช้วัสดุเป็นตัวกำหนดแนวความคิด วัสดุต่างชนิด ต่างคุณสมบัติ ต่างพื้นผิว ย่อมให้ความรู้สึกที่ต่างกัน การสร้างงานศิลปะ วัสดุที่ใช้ต้องสัมพันธ์กับแนวความคิด การนำเอาวัสดุเหลือใช้มาสร้างงานศิลปะ เป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า ยังเป็นโจทย์ที่ทำให้ทายให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ในการแก้ปัญหาข้อจำกัดของวัสดุ หรือการพัฒนาให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ดีขึ้น

2. เนื้อหาของเรื่อง

2.1 ความหมายของศิลปะ

ศิลปะ เป็นคำที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ตามความหมายพจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554 ศิลปะ หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การทำให้วิจิตรพิสดาร การแสดงออกซึ่งอารมณ์ สะเทือนใจให้ประจักษ์ด้วยสื่อต่างๆ อย่างเสียง เส้น สี ผิว รูปทรง การใช้จินตนาการทำสิ่งต่างๆ อันมีลักษณะทางสุนทรีย์ (ราชบัณฑิตสถาน, 2554)

ศิลปะ คือ ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่างๆ ให้ ปรากฏในสุนทรีย์ภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ความมีอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา (พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ, 2541)

ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อแสดงออก ซึ่งความอารมณ์ความรู้สึก ปัญญา ความคิด และหรือความงาม (ชูลุด นิมเสมอ, 2541)

สรุปความหมายของศิลปะ คือ การสร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่ผู้ถ่ายทอดใช้เป็นสื่อกลาง เพื่อตอบสนอง อารมณ์ความรู้สึก และประสบการณ์ของตนอย่างมีสุนทรีย์ะ แสดงให้ผู้อื่นได้รับรู้ หรือ เข้าใจในสิ่งที่ต้องการแสดง ออกมาเป็นรูปธรรม บางครั้งการแสดงออกอาจมีการเพิ่มเติม ตัดทอนรูปทรง แต่ยังสามารถระบุตัวตนได้ว่าเป็นรูปอะไรเรียกว่า ศิลปะกึ่งนามธรรม หรือไม่สามารระบุเป็นตัวตนได้ เรียกว่า ศิลปะนามธรรม

2.2 วัสดุเหลือใช้

วัสดุเหลือใช้ หมายถึง วัสดุต่างๆที่เหลือใช้จากการอุปโภคและ บริโภคในชีวิตประจำวัน ที่กำลังจะเป็นขยะ หมดความต้องการใช้อีกต่อไป ซึ่งมีมากมายหลายชนิด ทั้งจากอุตสาหกรรม การเกษตร และ

อาคารบ้านเรือน เช่น กระดาษ กระป๋องอะลูมิเนียม ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เศษไม้ เศษยาง และต้องไม่เป็นวัสดุที่เป็นอันตราย

การใช้ซ้ำ (reuse) คือ การใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด โดยการนำสิ่งของเครื่องใช้ มาใช้ซ้ำ ซึ่งบางอย่างอาจใช้ซ้ำได้หลาย ๆ ครั้ง เพื่อลดปริมาณขยะในสำนักงาน เช่น หนังสือพิมพ์อ่านเสร็จแล้วอย่าทิ้ง ให้เก็บไว้ขาย การนำกระดาษที่เขียนแล้ว 1 หน้า มาใช้ในหน้าที่เหลือหรืออาจนำมาทำเป็นกระดาษโน้ต การนำขวดพลาสติกมาใส่น้ำรับประทานหรือนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ต่างๆ ลดการใช้พลังงานพลังงานแล้ว ยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมและยังลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยได้อีกด้วย

รีไซเคิล (recycle) คือ การนำหรือเลือกใช้ทรัพยากรที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ หรือ นำกลับมาใช้ใหม่ วัสดุ หรืออุปกรณ์ที่ประกอบด้วย แก้ว พลาสติก โลหะ กระดาษ สามารถนำส่งรีไซเคิล เพื่อผ่านกระบวนการกลับมาเป็นสินค้าใหม่ เช่น การหลอมโลหะหรือพลาสติก เป็นต้น (กระทรวงพลังงาน, 2560)

สรุปความหมายการใช้ซ้ำ (reuse) หมายถึง การนำกลับมาใช้ใหม่โดยไม่ผ่านกระบวนการแปรสภาพใดๆ ทั้งสิ้น เป็นการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด ในความเข้าใจของคนบางกลุ่มนั้น การแปรสภาพใช้ใหม่ยังหมายถึง การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาปรับเปลี่ยนรูปแบบ ดัดแปลง หรือพัฒนารูปแบบใหม่ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ ได้เช่น ขวดน้ำพลาสติก หากนำมาใช้ใส่น้ำอีกครั้งเป็นการใช้ซ้ำ แต่ถ้านำเอาขวดน้ำพลาสติกมาตัดให้เป็นกระป๋อง แล้วนำไปใช้ตักของบรรจุของ หรือนำขวดพลาสติกมาตัดครึ่งทำเป็นกระถางต้นไม้ หรือแจกันใส่ดอกไม้ มักถูกเรียกว่าเป็นการแปรขวดน้ำพลาสติกเพื่อใช้ใหม่ รีไซเคิล (recycle) หมายถึง การนำวัสดุเหลือใช้ โดยนำไปผ่านกระบวนการแปรรูปหรือปรับปรุงคุณภาพ (โดยเฉพาะการหลอม) เพื่อให้เป็นวัสดุใหม่ที่มีคุณภาพเทียบเท่าหรือใกล้เคียงของเดิม แล้วนำกลับมาใช้ได้อีกครั้ง วัสดุที่ผ่านการแปรสภาพนั้นอาจจะเป็นผลิตภัณฑ์เดิมหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ก็ได้ การแปรสภาพใช้ใหม่มีความหมายต่างจากการใช้ซ้ำ

2.3 การสร้างงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้

การสร้างงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ คือ การนำเอาวัสดุเหลือใช้ นำมาแปรสภาพ เป็นวัตถุดิบใหม่ หรือที่ไม่ได้แปรสภาพ นำมาเพิ่มความงาม ใส่ไอเดีย ความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้วัสดุเหลือใช้นั้นเกิดเป็นสิ่งใหม่ที่มีคุณค่าหรือมูลค่า และเกิดประโยชน์ การสร้างงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ มีหลายรูปแบบหลายวิธีที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัญหาหรือแรงบันดาลใจและประสบการณ์ของศิลปิน งานศิลปะแต่ละชิ้นถูกถ่ายทอดผ่านวัสดุที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้เกิดความรู้สึก และการรับรู้ที่แตกต่างกันด้วย

การนำวัสดุเหลือใช้มาสร้างงานศิลปะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้

1. การสร้างงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ โดยการใช้ซ้ำ (reuse) คือ การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่โดยไม่ผ่านกระบวนการแปรสภาพ อาจเป็นวัสดุประเภทเดียวกันหรือต่างชนิดกันก็ได้ นำมารวบรวมผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปินเพื่อให้เกิดเป็นชิ้นงานศิลปะ อาทิ

ประสพสุข เลิศวิริยะปิติ (2565) ศิลปินชาวไทยผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ ซึ่งได้จัดแสดงนิทรรศการทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการและจัดค่ายศิลปะให้กับเยาวชน ด้วยมีเจตนาใช้ศิลปะเพื่อสร้างความตระหนักถึงผลกระทบต่อธรรมชาติเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเก็บรวบรวมขยะจากทะเล เช่น ขวด ถุงพลาสติก รองเท้าแตะ และอุปกรณ์ประมง นำมาแยกประเภทจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบเพื่อการหยิบจับนำมาใช้สร้างงานศิลปะได้อย่างสะดวก ภายใต้แนวคิดใช้งานได้จริงและนานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อลดขยะให้มากที่สุด ผลงานแต่ละชิ้นไม่ใช่แค่การเอาวัสดุมารีไซเคิล แต่ยังเพิ่มคุณค่าด้วยการใส่ไอเดียและแนวความคิดเข้าไปด้วยทำให้ผลงานเป็นเอกลักษณ์และสามารถสร้างมูลค่าได้ในเวลาเดียวกัน ตัวอย่างเช่น โคมไฟชิ้นหนึ่งที่ทำจากขวดแก้วเก่า ซึ่งขายได้ราคาสูงถึง 4 หมื่นบาท (รูปที่ 1) และเนื่องจากวัสดุเหลือใช้ที่ศิลปินนำมาสร้างงานส่วนใหญ่เป็นขยะที่เก็บมาได้จากทะเลและชายหาด ดังนั้นงานศิลปะที่ศิลปินได้สร้างสรรค์มักจะมีรูปร่างรูปทรง ที่เป็นรูปธรรมแนวความคิดที่สื่อได้ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราวปัญหาของขยะในท้องทะเลที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตทางทะเลทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่

รูปที่ 1 ผลงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ของ ประสพสุข เลิศวิริยะปิติ

ที่มา : คณพล วงศ์วิเศษไพบูลย์ (2563)

วิษชุดา ปันทรานวงศ์ (2563) ศิลปินรุ่นใหม่ผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากขยะและวัสดุเหลือใช้ที่เธอมองว่าตัวเองเป็น Social Activist Artist (ศิลปินที่เป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวประเด็นทางสังคม) ได้รังสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อเคลื่อนไหวและสร้างความตระหนักให้กับสังคมโดยเริ่มต้น

การทำงานกับขยะจากสิ่งของเหลือใช้ในบ้าน โดยนำของที่มีรูปร่างหน้าตาและคุณสมบัติแตกต่างกันมาสร้างเป็นผลงานศิลปะ และต่อยอดผลงานจนเป็นศิลปิน ตัวอย่างผลงานได้แก่นกฟินิกซ์ (รูปที่ 2) ที่มีส่วนประกอบเป็นชุดหมี 1 ตัว เสื้อชูชีพ 20 ตัว ของใส่น้ำตาลทราย ผ้ามุ้งสามสี ดอกไม้ปลอม หลอดพลาสติก 30 กิโลกรัม และตุ๊กตาจากร้านอาหารญี่ปุ่นใกล้บ้าน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นขยะและสิ่งของเหลือใช้ทั้งสิ้นแนวความคิดที่ศิลปินอยากสื่อสารถึงผู้ชม เพื่อให้ผู้คนเห็นว่าศิลปะสามารถจับต้องและเข้าใจได้ เห็นแล้วให้รู้สึกถูกคิดเพื่อลดการใช้ และคิดว่าสามารถเอาไปสร้างสรรค์ต่อเป็นอะไรบางอย่างได้ ซึ่งแนวความคิดของศิลปินไม่ได้หยุดแค่เรื่องสิ่งแวดล้อม ยังมีอีกหลายประเด็นทางสังคม เช่น ปัญหาด้านแรงงาน ความยากจน ปัญหาของสตรี แต่ยังนำขยะมาเป็นวัสดุในการนำเสนอผลงานที่มีแนวความคิดที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ผลงานมักมีสีสันฉูดฉาด เป็นงานขนาดใหญ่ และมีการจัดวางเล่นกับพื้นที่

รูปที่ 2 ผลงาน “นกฟินิกซ์” สร้างจากขยะบนเครื่องบิน ของ วิชชุดา ปันทรานวงศ์
ที่มา : เปรมวดี ปานทอง (2565)

Benjamin von Wong (2022) เกิดในปี 1986 เป็นศิลปินหนุ่มชาวแคนาดาและนักเคลื่อนไหวประเด็นทางสังคม ซึ่งมีผลงานสร้างสรรค์จากขยะหลากหลายงาน อาทิ ขยะอิเล็กทรอนิกส์จำนวนเกือบ 4,100 ปอนด์ เพื่อนำไปสร้างงานศิลปะ จำนวน 3 ชิ้นงาน เพื่อกระตุ้นให้คนทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญในการรีไซเคิลขยะที่ไม่อาจย่อยสลายได้ไม่ให้เป็นขยะพิษ หลอดพลาสติกจำนวน 168,000 อัน สร้างเป็นผลงานศิลปะ โดยจัดวางเป็นคลื่นทะเลที่มีท้องฟ้าสีขาวและพระอาทิตย์สีส้มเพื่อสื่อให้เห็นถึงปัญหาขยะในท้องทะเล สำหรับผลงานชิ้นล่าสุดที่มีชื่อว่า “Giant Plastic Tap” (รูปที่ 3) ทำมาจากขยะพลาสติกที่รวบรวมจากสลัม Kibera และนำมาจัดแสดงในงานประชุมสมัชชาสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 5 ในกรุงไนโรบี ประเทศเคนยา เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2022 เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้ทุกคนเห็นถึงปัญหามลพิษจากพลาสติก Benjamin มีทั้งงานศิลปะการจัดวาง

และงานถ่ายภาพ การจัดรูปแบบการนำเสนอผลงานศิลปะของเขามีแนวความคิดที่สะท้อนสังคมถึงปัญหาขยะที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจนมีเรื่องราว และสามารถถ่ายทอดผลงานออกมาได้อย่างลื่นไหล และลงตัว

รูปที่ 3 ผลงาน The Giant Plastic Tap ของ Benjamin von Wong

ที่มา : Dave Ford (2022)

HA Schult (2015) เกิดในปี 1939 เป็นศิลปินชาวเยอรมัน ที่รู้จักจากการแสดงศิลปะการจัดวาง (installations Art) และนิทรรศการกลางแจ้ง 'Trash People' ปี 1996 (รูปที่ 4) ใช้เวลาสร้างสรรค์ 6 เดือนกับผู้ช่วย 30 คน กับประติมากรรมรูปคนจากวัสดุเหลือใช้จำนวนหนึ่งพันตัว ซึ่งทำจากกระป๋องบด ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ ขวด และอื่นๆ แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการบริโภคอย่างต่อเนื่องของมนุษย์ สืบไปที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านงานศิลปะ โครงการศิลปะของเธอ Trash People ได้ถูกจัดแสดงในเมืองใหญ่ๆ ของโลกหลายเมือง เช่น จัตุรัสแดงของกรุงมอสโก (1999) กำแพงเมืองจีน (2001) และพีระมิดแห่งกิซา (2002) ผลงานของ HA Schult ให้ความรู้สึกแข็งแกร่งและมีพลัง เนื่องจากวัสดุที่ศิลปินเลือกใช้ ขนาดผลงานที่มีขนาดใหญ่ และการจัดวางที่เป็นระเบียบซ้อนกันเป็นจำนวนมาก

รูปที่ 4 ผลงาน Trash People ของ HA Schult

ที่มา : Environmental Graffiti (2010)

Michelle Reader เกิดในปี 1975 เป็นศิลปินชาวอังกฤษ เริ่มทำงานกับวัสดุเหลือใช้ตั้งแต่ปี 1997 เป็นต้นมา โดยมักจะรวบรวมขยะในครัวเรือน อุตสาหกรรมซึ่งวัสดุที่พบจากร้านค้า และส่วนประกอบเชิงกลต่าง ๆ เช่น ชิ้นส่วนของเล่น และนาฬิกานำมาสร้างสรรค์เป็นงานประติมากรรม ซึ่งการเลือกใช้วัสดุอาจเป็นส่วนสำคัญของเรื่องราวของชิ้นงาน งานที่สร้างชื่อที่รู้จักกันในชื่อ “Seven Wasted Men” (รูปที่ 5) ได้สร้างเป็นประติมากรรมครอบครัวยกขยะในครัวเรือนที่เก็บรวบรวมเป็นระยะเวลาหนึ่งเดือน วัสดุนี้ไม่เพียงแต่นำมาถึงความจำเป็นในการจัดการกับปริมาณขยะของแต่ละคนสร้างขึ้น แต่ยังบอกเล่าเรื่องราวผ่านสิ่งที่พวกเขาทิ้งไป เช่น ภาพวาดของเด็ก รายการชื่อของ การ์ดวันเกิด วัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ สิ่งของต่าง ๆ ที่มีประวัติถูกทิ้งไปอาจลงเอยด้วยการฝังกลบ แต่ศิลปินสามารถสร้างสรรค์เป็นงานประติมากรรมที่ดึงดูดความสนใจไปที่ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีที่สวยงาม เหมาะสมดูแล้วไม่ขัดแย้ง

รูปที่ 5 ผลงาน Seven Wasted Men ของ Michelle Reader

ที่มา : Michelle Reader (2006)

Robert Bradford (2009) ศิลปินชาวอังกฤษ ในปี 2002 เขาได้เห็นของเล่นที่ถูกลืมๆ ของเขาทิ้งแล้วจึงมีความคิดถึงความเป็นไปได้ที่ของเล่นที่ถูกลืมของลูกๆ เขาอาจเป็นส่วนหนึ่งของบางสิ่งที่ใหญ่กว่านี้ ชิ้นส่วนพลาสติกเหล่านี้ยังมีประวัติ มีอดีต เนื่องจากแต่ละชิ้นแสดงถึงช่วงเวลาหนึ่ง จึงเริ่มทำงานประติมากรรมมนุษย์และสัตว์ทั้งขนาดเท่าจริงและใหญ่กว่าจริงจากขยะพลาสติก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของเล่นเก่า และชิ้นส่วนพลาสติกสีสันสดใสอื่น ๆ เช่น หวี กระดุม แปร่ง และชิ้นส่วนหมุดเสื้อผ้า เพื่อสร้างประติมากรรมที่น่าสนใจ (รูปที่ 6) นอกจากนี้งานประติมากรรมของเขา ยังเป็นการช่วยลดขยะที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคตเนื่องจากการงานประติมากรรมบางชิ้นมีชิ้นส่วนจากของเล่นมากถึง 3,000 ชิ้น และขายได้ในราคา 12,000 ปอนด์ ด้วยการจัดการกับวัสดุเหลือใช้ที่มีรูปทรงและสีที่แตกต่างและน่าสนใจ นำมารวมกันสร้างเป็นงานประติมากรรมชิ้นใหม่ที่มีความโดดเด่นด้านสีสัน สัดส่วนเหมาะสม และให้ความรู้สึกสนุกสนาน

รูปที่ 6 ผลงาน Recycled Toy Sculptures ของ Robert Bradford

ที่มา : Robert Bradford (2009)

Nek Chand (2022) เกิดในปี 1924-2015 ศิลปินที่ชาวอินเดียรู้จักเป็นอย่างดีในการเปลี่ยนวัสดุเหลือใช้ให้เป็น Rock Garden of Chandigarh (รูปที่ 7) ซึ่งเป็นการรวมตัวของประติมากรรมหลายพันชิ้นในป่าเขตชานเมืองของ Chandigarh ประเทศอินเดียเริ่มต้นในปี 1958 ในเวลาว่างจากงานประจำเขาสำรวจเมืองและชนบทด้วยจักรยานเพื่อค้นหาหินและก้อนหิน ขยะรีไซเคิลและวัสดุเหลือใช้จากกองขยะ จากหมู่บ้านเล็ก ๆ 20 แห่งหรือมากกว่านั้นสำหรับสร้างงานศิลปะในป่าที่อยู่ติดกับเมือง เนื่องจากพื้นที่นั้นได้รับการคุ้มครองที่ดินสาธารณะซึ่งรัฐบาลกำหนดให้เป็นเขตห้ามสร้างบ้าน เขาจึงเริ่มสร้างสวนและจัดพื้นที่อย่างผิดกฎหมายเป็นระยะเวลานานถึง 18 ปี ในปี 1972 รัฐบาลได้ค้นพบโครงการนี้ และเพื่อเป็นการตอบสนองต่อเสียงสนับสนุนของสาธารณชนที่มีต่อสวนของเขา ที่ครอบคลุมพื้นที่ 12 เอเคอร์ รัฐบาลไม่ได้ทำลายโครงการนี้ แต่กลับนำไปอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาล และให้เขาได้รับการว่าจ้างให้ดูแลโครงการและให้พนักงาน 50 คนช่วยทำให้เสร็จสิ้น แม้ว่าสวนนี้จะเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมในปี 1976 แต่เขาและทีมงานยังคงสร้างและขยายพื้นที่ที่เป็น 30 เอเคอร์ ประติมากรรมแต่ละชิ้นของเขาทั้งรูปสัตว์และมนุษย์มีเป็นพันชิ้น สร้างขึ้นจากคอนกรีตที่เทลงบนเกราะโลหะบางรูปแบบ เช่น โครงจักรยานรีไซเคิล จากนั้นตกแต่งด้วยเศษเครื่องปั้นดินเผาและพอร์ซเลน แก้ว ผาขวด หรือวัสดุอื่น ๆ ที่ใช้แล้วทิ้ง รูปแบบประติมากรรมรูปคนยืนในท่าแข็งและใบหน้าของพวกเขามีเหมือนหน้ากาก เขาจัดวางชิ้นงานต่าง ๆ ทั่วทั้งสวนไว้เป็นกลุ่มก้อน จัดวางอย่างเป็นระเบียบทำให้ดูเหมือนกองทัพที่เยือกแข็ง นอกจากนี้สวนแห่งนี้แสดงถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรม เช่น ลานภายในซุ้มประตู ซึ่งเข้าขนาดใหญ่ที่ผู้มาเยี่ยมชมสามารถใช้ได้ อัฒจันทร์หิน ภูมิทัศน์ที่เขียวชอุ่มรวมถึงน้ำตกจำลองเขา และในปี 1980 สวนของเขากลายเป็นสมบัติของประเทศ และในปี 1983 ยังได้รับรางวัล Grand Medal of Vermeil จากปารีส สวนนี้ได้ปรากฏภาพอยู่บนแสตมป์อินเดีย และอีกหนึ่งปีต่อมาได้รับรางวัล Padma Shri ของอินเดีย (ปี 1984 ซึ่งเป็นหนึ่งในรางวัลพลเรือนสูงสุดของอินเดีย) เพื่อการบริการที่โดดเด่นทางด้านศิลปะ ยังได้รับมอบหมายให้สร้างสวนในที่อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Fantasy Garden ที่พิพิธภัณฑ์เด็กแห่งชาติในกรุงวอชิงตัน ดีซี (ถูกรื้อถอนในปี 2547) และยังคงเป็นหัวข้อของการจัดนิทรรศการในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ผลงานประติมากรรมของ Nek Chand อาจไม่ได้โดดเด่นด้านการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึก แต่ด้วยความหลากหลายของรูปทรงงานประติมากรรม จำนวนชิ้นงานที่มากมาย การจัดวางในพื้นที่เชื่อมโยงกันกับการจัดการสภาพแวดล้อมจึงทำให้ผลงานของเขาเป็นที่ยอมรับ

รูปที่ 7 ผลงาน Rock Garden of Chandigarh ของ Nek Chand

ที่มา : Naomi Blumberg (2022)

Bassey Archibong Bassey และ Akpan Roseline William (2020) กล่าวถึงการนำวัสดุเหลือใช้มาสร้างงานศิลปะเพื่อเพิ่มมูลค่า และเพื่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไนจีเรีย โดยการจัดการขยะด้วยวิธีการลดการใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำ และการรีไซเคิลด้วยกระบวนการต่างๆ โดยเฉพาะกระบวนการทางศิลปะ นอกจากนี้ยังมี การสนับสนุนของรัฐบาลกลางไนจีเรียที่ประกาศเป็นกฎหมาย และการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ และกรอบกฎหมายอื่น ๆ เพื่อดูแลยับยั้งการกำจัดขยะที่ไม่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมของศิลปินในการตัดสินใจกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการวางแผน การออกแบบ และการก่อสร้างโครงการนำขยะหรือวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์งานศิลปะ ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสม ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและยั่งยืน การศึกษานี้ยังนำเสนอเกี่ยวกับศิลปิน ที่สร้างสรรค์งานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ที่แตกต่างกัน แม้แต่ศิลปินที่มีชื่อเสียงโด่งดังจากผลงานที่เป็นตำนานระดับโลกซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้ความสนใจในการสร้างผลงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้

1) พาโบล ปิกัสโซ่ (Pablo Picasso) เกิดในปี 1881-1973 ศิลปินผู้เป็นตำนานด้านศิลปะ ผลงานของเขาเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นหลากหลายงาน แต่งานที่จะกล่าวถึงคือ งานที่มีชื่อว่า Bull's Head (1942) หัวกระทิง (รูปที่ 8) ถูกสร้างขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นประติมากรรมที่ทำจากจานจากร้านและมือจับจากร้านที่ถูกทิ้งนำมาเชื่อมติดกัน งานประกอบด้วยสององค์ประกอบที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน แต่ศิลปินนั้นแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของมนุษย์ในการคิดและจินตนาการถึงวัตถุอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แม้สถานการณ์จะคับขันหรือมีเงื่อนไขมากมายเพียงใดก็ตาม ผลงานศิลปะของปิกัสโซ่ใช้วัสดุเพียงไม่กี่ชิ้นแต่สามารถสร้างสรรค์งานให้เกิดเอกภาพและความสมดุลได้อย่างดี

รูปที่ 8 ผลงาน Bull's Head ของ พาโบล ปิกัสโซ่ (Pablo Picasso)

ที่มา : Bassey Archibong Bassey and Akpan Roseline William (2020)

2) Kebreab demake Kebreab ศิลปินชาวเอธิโอเปียที่มีชื่อเสียงจากผลงานที่มีชื่อว่า "jerekina" (รูปที่ 9) เป็นภาษาท้องถิ่น ซึ่งมีความหมายว่า ถังกลอนน้ำมัน ศิลปินได้พบเจอถังกลอน ถูกทิ้งทั่วทุกซอกทุกมุมของพื้นที่ซึ่งทำให้ภูมิทัศน์ของประเทศเสีย จึงรวบรวมถังกลอนน้ำมันเหล่านี้ เพื่อสร้างเป็นผลงานศิลปะต้นไม้จากถังกลอนน้ำมัน ผลงานแสดงให้เห็นถึงการจัดการกับวัสดุเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิลปินในการทำงานชิ้นต่อไป งานประติมากรรมของ Kebreab เกิดจากการรวบรวมถังกลอนน้ำมันที่มีสีสันที่หลากหลายและขนาดที่แตกต่างกัน แต่ศิลปินสามารถนำมาจัดวางได้อย่างเหมาะสมและลงตัว

รูปที่ 9 ผลงาน jerekina ของ Kebreab demake Kebreab

ที่มา : Bassey Archibong Bassey and Akpan Roseline William (2020)

3) Stanislaus odinaka ศิลปินผู้เชี่ยวชาญด้านการวาดภาพจาก Department of Fine and Industrial Arts, University of Uyo, ไนจีเรีย เป็นศิลปินที่มีความสามารถในหลายด้าน ได้ทดลองใช้วัสดุต่างๆ และเริ่มที่จะรวบรวมวัสดุเหลือใช้จากฝาขวดพลาสติก และฝาขวดชนิดต่าง ๆ หลากหลายชนิด เพื่อสร้างภาพเหมือนขนาดใหญ่ที่มีชื่อว่า “Okonofua’s Face” ปี 2017 (รูปที่ 10) เป็นวิธีการของศิลปิน ในการจัดการกับวัสดุเหลือใช้บนถนนและพื้นที่ใกล้เคียง ไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และยั่งยืน ผลงานของ Stanislaus จากการใช้วัสดุประเภทฝาขวดเท่านั้น อาจจะส่งผลให้ไม่เห็นรายละเอียดที่ชัดเจนนัก แต่ก็สามารถสื่อออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรม

รูปที่ 10 ผลงาน Okonofua’s Face ของ Stanislaus odinaka

ที่มา : Bassey Archibong Bassey and Akpan Roseline William (2020)

4) Edidiong james Edidiong เป็นศิลปินชาวไนจีเรียที่มีความชำนาญในการสร้างงานประติมากรรมสื่อผสม ที่เรียกกันทั่วไปว่า KEKE NAPEP เป็นจักรยานสามล้อที่นิยมใช้ขนส่งตามเมืองใหญ่ ๆ ในไนจีเรีย ผลงานชิ้นนี้มีชื่อว่า "Keke Rider" ปี 2017 (รูปที่ 11) ศิลปินพยายามที่จะสร้างประติมากรรมสามมิติบนโต๊ะซึ่งประกอบด้วยชิ้นส่วนเครื่องเชื่อมและเครื่องกลที่ทิ้งแล้ว การเก็บรวบรวมวัสดุที่ถูกทิ้งจากขยะมูลฝอยและถนนเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการขยะ ซึ่งในที่สุดก็เปลี่ยนขยะเป็นสิ่งที่มีมูลค่า งานประติมากรรมนี้ ขนาด สัดส่วนของผลงานสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ศิลปินสามารถสื่อถึงบรรยากาศของเมืองไนจีเรียได้อย่างเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวได้ดี

รูปที่ 11 ผลงาน Keke Rider ของ Edidiong James Edidiong

ที่มา : Bassey Archibong Bassey and Akpan Roseline William (2020)

5) John Amanam Amanam เป็นศิลปินที่มีผลงานประติมากรรม ที่มีชื่อว่า "Tomorrow" (2013) ได้รับรางวัลและชื่อเสียงระดับประเทศ ชิ้นส่วนที่ประกอบด้วยไฟเบอร์กลาสครึ่งหนึ่งของรูปทรงและวัตถุเอกซเรย์ที่ถูกทำเป็นโครงสร้างทางกายภาพที่แสดงให้เห็นถึงพลังกำลังของชายวัยกลางคนที่แข็งแรงและกล้าหาญ "Tomorrow" (รูปที่ 12) คืออนาคต ที่จะถูกปกครองโดยเทคโนโลยี ศิลปินได้รวบรวมชิ้นส่วนเครื่องกล และสร้างสัดส่วนเพื่อเผยให้เห็นโครงกระดูกครึ่งหนึ่งของร่างกาย หลอดไฟขนาดใหญ่ที่ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อนำเสนอเป็นลูกโลก ซึ่งเป็นตัวแทนของโลกวันพรุ่งนี้ ชิ้นส่วนของวัสดุที่ถูกทิ้งจะถูกเก็บรวบรวมและนำกลับมาใช้ใหม่ นี่เป็นส่วนสำคัญของการจัดการขยะและสามารถใช้ตกแต่งพื้นที่สาธารณะได้อีกด้วย ผลงานของ Johnโดดเด่นด้วยรูปร่างและรูปทรง ที่สามารถสื่อให้เห็นได้ถึงความมั่นคงแข็งแรงดูแล้วมีพลัง

การจัดการวัสดุเหลือใช้ในการวิจัยนี้ สามารถทำได้ผ่านกระบวนการที่หลากหลายโดยการสนับสนุนของรัฐบาลกลางไนจีเรียเป็นสำคัญในการออกกฎหมาย หรือนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปินคือผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ที่จะช่วยนำวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์และมูลค่าสร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและยั่งยืน

รูปที่ 12 ผลงาน "Tomorrow" ของ John amanam Amanam

ที่มา : Bassey Archibong Bassey and Akpan Roseline William (2020)

Ngene Eze (2015) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างสรรค์งานศิลปะจากการเห็นสภาพปัญหาสังคมในประเทศไนจีเรีย ซึ่งเต็มไปด้วยขยะจากการใช้งานในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาชนะบรรจุอาหารสำเร็จรูป จึงมีแนวคิดในการนำมาสร้างงานประติมากรรมเพื่อเป็นการสะท้อนความเป็นไปในสังคมประเทศ โดยรูปแบบงานแต่ละชิ้น มีเรื่องราวการถ่ายทอด เปรียบเปรยกับแต่ละปัญหาในประเทศ เช่น การจากไปของคนในประเทศเนื่องจากไม่มีการจ้างงานทำให้เยาวชนไนจีเรียส่วนใหญ่ถูกบังคับให้อพยพเพื่อเดินทางไปยุโรปหรือประเทศอื่น ๆ เพื่อความอยู่รอด ปัญหาโสเภณี (รูปที่ 13) ระบบสาธารณสุขอย่างน้ำประปาที่ไม่สะอาด สภาพความเป็นอยู่ในประเทศที่ย่ำแย่ และความแตกต่างระหว่างฐานะของคนในประเทศ ผลงานของ Ngene ให้ความสำคัญกับรูปแบบที่เหมือนจริงน้อยลง มีการตัดทอนรายละเอียด แต่รูปแบบแนวความคิดสามารถสื่อถึงเรื่องราวให้ผู้ชมเข้าใจได้

รูปที่ 13 Plate VII Women Trafficking, Artist Eze Ngene, cups, spoon ladles, buckets, plates oil and water containers, 99cm x 22cm, 2014

ที่มา : Ngene Eze (2015)

งานวิจัยของ สหทัยา วิเศษ และคณะ (2565) กล่าวถึงการพัฒนาวัฒนธรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยได้คัดเลือกพื้นที่ 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านเขี้ยว ตำบลจุน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา และชุมชนบ้านโป่ง (สันขี้เหล็ก) ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะรีไซเคิลและมีการขับเคลื่อนกิจกรรมการจัดการขยะชุมชนอย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาต่อยอดด้วยวิธีการทางศิลปะได้ และนำไปสู่การขับเคลื่อนชุมชนทั้งด้านการจัดการขยะในรูปแบบที่มีสุนทรียภาพ สร้างจิตสำนึกต่อชุมชน และสร้างแลนด์มาร์คใหม่แก่ชุมชนโดยศิลปิน นักวิจัยกับชุมชน โดยออกแบบ และสร้างสรรค์งานศิลปะโดยใช้อัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของชุมชนนั้นๆ มาสร้างสรรค์ให้เกิดผลงานของชุมชน สำหรับชุมชนบ้านเขี้ยว ได้สร้างประติมากรรมนกยูงจากขยะรีไซเคิล ที่ประกอบด้วย ขงกาแฟ กระป๋องกาแฟ ขวดน้ำอัดลม และถังขยะพลาสติกเก่าที่ไม่ได้ใช้แล้ว โดยเหตุผลที่เลือกสร้างนกยูง เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน คือเป็นแหล่งอนุรักษ์นกยูงเวียงลอ อำเภोजุน จังหวัดพะเยา และในชุมชนมีขยะประเภทกระป๋องเป็นจำนวนมาก รวมทั้งถังขยะเก่าจากเทศบาลตำบลจุน ทางด้านบ้านโป่ง (สันขี้เหล็ก) ได้สร้างกังหันลมดอกขี้เหล็ก (รูปที่ 14) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือ ชุมชนมีต้นดอกขี้เหล็กอย่างมากและเป็นพืชเก่าแก่ที่อยู่คู่ชุมชนมานาน โดยใช้กระป๋องยาคำจัดวัชพืช และกระป๋องน้ำอัดลม ที่มีอยู่จำนวนมากในชุมชน มาสร้างเป็นกังหันลมดอกขี้เหล็กที่มีขนาดรัศมี 2 เมตร และ 5 เมตร ตลอดจนพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนคือ กังหันลมขนาดเล็กที่ใช้ประดับตามบ้านเรือน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง ศิลปะขยะจากชุมชนรายละเอียดของงานที่ไม่ชัดเจนได้ลดทอนความสมจริง แต่ไม่ใช่จุดประสงค์หลักในการแสดงออก จุดประสงค์หลักที่แท้จริง คือผลงานแสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชุมชนใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และยังสามารถแบ่งปันความรู้ให้แก่ชุมชนใกล้เคียงได้

รูปที่ 14 “บ้านเขี้ยว-บ้านโป่ง (สันขี้เหล็ก)” หมู่บ้านจัดการขยะรีไซเคิล 3R

สู่การสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชน

ที่มา : บ้านเมือง (2564, 27 กันยายน)

รูปที่ 15 “บ้านเขียะ-บ้านโป่ง (สันชีเหล็ก)”หมู่บ้านจัดการขยะรีไซเคิล 3R

สู่การสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชน

ที่มา : บ้านเมือง (2564)

2. การสร้างงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้โดยการรีไซเคิล (recycle) คือ การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่โดยผ่านกระบวนการแปรสภาพ เช่นการหลอมด้วยความร้อนเพื่อให้เป็นวัสดุใหม่ที่มีคุณภาพเทียบเท่าหรือใกล้เคียงของเดิมแล้วนำกลับมาใช้โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปินเพื่อให้เกิดเป็นชิ้นงานศิลปะ อาทิ

Mbongeni Buthelezi (2016) เกิดในปี 1966 เป็นศิลปินชาวแอฟริกาใต้ เริ่มทำงานกับพลาสติกรีไซเคิลในปี 1991 ตอนที่เขายังเป็นนักเรียน เพราะเขาไม่สามารถที่จะซื้อสีมาใช้ได้จึงมีความคิดในการนำขยะพลาสติกมาทดแทน การสร้างสรรค์ผลงานของเขาเกิดจากการรวบรวมพลาสติกจากร้านค้าและที่ต่าง ๆ นำกลับมาจัดเรียงสีที่เหมาะสมจากนั้นฉีกพลาสติกเป็นชิ้น ๆ แล้วนำมาซึ่งลงบนเฟรมพลาสติกรีไซเคิล ละลายด้วยความร้อน โดยมีความตระหนักว่าพลาสติกต่างชนิดย่อมละลายที่อุณหภูมิต่างกันด้วย งานของเขาใช้เทคนิคเหมือนงาน (collage) คือ ปะติดทีละชิ้นทับซ้อนกันเป็นชั้นๆเพื่อสร้างเป็นภาพเรื่องราวหรือแรงบันดาลใจในงานมักได้มาจากเมืองที่ใกล้เคียง และชีวิตบนท้องถนนในเมือง (รูปที่ 15) ผลงานของเขายังได้รับการจัดแสดงในหลายๆประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา และในทวีปยุโรป ผลงานของ Mbongeni มีความโดดเด่นทางด้านการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของภาพ และการใช้เทคนิคที่น่าสนใจ

รูปที่ 16 ภาพผลงานของ Mbongeni Buthelezi

ที่มา : Artist recycles plastic waste into colourful artwork (2016)

Lin Evola-Smidt (2015) เกิดในปี 1950 เป็นศิลปินชาวอเมริกัน ที่ต้องการให้ผู้คนตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากการใช้อาวุธปืน โดย ศิลปินนำอาวุธปืนจากชุมชนมาหลอมเพื่อสร้างงานประติมากรรมรูปปั้นเทวดา เพื่อเป็นสื่อกลางของชุมชนแสดงถึงสันติสุขที่เกิดขึ้นจากการนำปืนออกจากท้องถนน รูปปั้นแห่งสันติภาพนี้สูง 3 ฟุต และได้รับการยอมรับและชื่นชมอย่างมากในลอสแอนเจลิส ด้วยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่กฎหมายในท้องถิ่น และเมื่อมีอาวุธจำนวนมากขึ้น ศิลปินจึงตัดสินใจสร้างหุตสวรรค์ในขนาดใหญ่มากขึ้น รูปปั้นสัญลักษณ์นี้มีชื่อว่า "The Renaissance Peace Angel" (รูปที่ 16) เมื่อสร้างเสร็จแล้วมีความสูง 13 ฟุต! และถูกติดตั้งเป็นจุดศูนย์กลางของสวนสาธารณะในชุมชน หลังจากการโจมตีของผู้ก่อการร้ายเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2001 ประติมากรรมชิ้นนี้ถูกย้ายไปที่ "Ground Zero" ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพและการต่อต้านความรุนแรงในนครนิวยอร์ก เพื่อเก็บไว้ในอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์ ประติมากรรมนี้เป็นตัวแทนที่จะย้ำเตือนถึงความสำคัญของการเปลี่ยนความรุนแรงและความเจ็บปวดให้กลายเป็นความรักและความเห็นอกเห็นใจ Lin Evola-Smidt ยังคงทำงานร่วมกับชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อเปลี่ยนอาวุธต่าง ๆ เช่น กับระเบิดและเหล็กกล้าที่เลิกใช้แล้วจากระเบิดนิวเคลียร์ เป็นวัตถุศิลปะเพื่อเป็นแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์งานและออกแบบโดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ ได้แก่ เม็กซิโก เกาหลี และเยรูซาเล็ม งานของเธอยังคงดำเนินต่อไปจนถึงปัจจุบันด้วยความหวังและพลังแห่งศิลปะในการนำโลกมารวมกันเพื่อหยุดความรุนแรง ผลงานของ Lin Evola มีความน่าสนใจในการเลือกใช้วัสดุที่มีเรื่องราว แนวความคิดในการสร้างงานที่ดี และการสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถสื่อสารได้ชัดเจนถึงความสุขสงบ

รูปที่ 17 ผลงาน The Renaissance Peace Angel ของ Lin Evola-Smidt

ที่มา : Resford Rouzer. (2015)

พศุทธิ์ วรรณรัตน์สุตร (2564) ได้ศึกษาเรื่องศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุเหลือใช้ประเภทโลหะ อย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนอาสาสมัครเพื่อกระตุ้นสร้างสำนึกรักสิ่งแวดล้อม โดยการนำเอาวัสดุเหลือใช้จากโรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบการ หรือร้านค้าประเภทโลหะ (อะลูมิเนียมกระป๋อง) มาสร้างเป็นงานศิลปะร่วมสมัยเพื่อเป็นสื่อทางสุนทรีภาพให้ตระหนักถึงปัญหาและสำนึกรักสิ่งแวดล้อม โดยจัดกิจกรรม “ต้นแบบกระดาษา” งานทดลองจากสิ่งของเหลือใช้กับอาสาสมัคร เพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม และความรู้ทางด้านศิลปะให้อาสาสมัคร จากนั้นให้อาสาสมัครสร้างงานศิลปะร่วมกัน แล้วนำงานศิลปะที่ได้นำมาเป็นต้นแบบในการหล่อด้วยอะลูมิเนียมกระป๋องในกระบวนการสร้างสรรค์งานต่อไป ผลงานศิลปะได้ถูกจัดแสดงนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบศิลปะแนวจัดวาง (Installation art) ผลงานมีลักษณะเป็นสามมิติขนาดผันแปรเปลี่ยนแปลงได้จำนวน 1 ชุด ผลงานภาพถ่ายจำนวน 1 ชุด ผลงานวิดีโอจัดวาง (VDO Installation) จำนวน 1 ชุดงาน สื่อInfographic จำนวน 1 ชุด ผลงานศิลปะร่วมสมัยโดยผู้ศึกษาจากวัสดุเหลือใช้ประเภทโลหะจำนวน 1 ชุด (รูปที่ 10, ขวา) ผลงานศิลปะต้นแบบโดยเยาวชนอาสาสมัครจากวัสดุเหลือใช้จำนวน 200 ชิ้น โดยเน้นกระบวนการให้ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศิลปะเป็นพื้นที่ที่สามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิถีโอที่บันทึกเหตุการณ์จริงหรือแสดงให้เห็นสภาพทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ กระบวนการที่แสดงออกด้วยภาพเคลื่อนไหวและด้วยกระบวนการที่ต้องสื่อสารความเป็นจริงผ่านกิจกรรมที่ใช้ศิลปะเป็นตัวเชื่อมโยง เน้นให้ความสำคัญขณะกำลังปฏิบัติมากกว่าผลที่ได้รับ ตอบสนองต่อความต้องการมีส่วนร่วมกับสังคม หรือชุมชน สามารถปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อสังคม และยังเป็นการกระตุ้นสร้างสิ่งที่มีประโยชน์ให้กับอาสาสมัครเพื่อส่งต่อแนวร่วมกับบุคคลอื่นหรือคนในครอบครัวเพื่อสร้างจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมต่อไป

รูปที่ 18 ภาพผลงานหล่อด้วยวัสดุเหลือใช้จากอะลูมิเนียมกระป๋องของ พศุทธิ์ กรรณรัตนสูตร
ที่มา : พศุทธิ์ กรรณรัตนสูตร (2564)

ไพฑูรย์ ทองทรัพย์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์งานประติมากรรมจากกากแก้วเหลือ ซึ่งเป็นการนำกากแก้วเหลือจากแม่ค้าที่ขายน้ำเต้าหู้ที่เหลือทิ้งอยู่เป็นจำนวนมาก จึงนำกากแก้วเหลือไปใช้ประโยชน์ในด้านงานประติมากรรม โดยนำกากแก้วเหลือที่ได้ไปตากให้แห้ง นำไปปั้น จากนั้นนำไปผสมกาวเพื่อทดลองขึ้นรูป แล้วนำไปผสมกับเรซิน ตัวม้วน และตัวเร่ง เพื่อใช้ในงานปั้นงานหล่อ และการพิมพ์กดขึ้นรูป (รูปที่ 18) ชาวบ้านและผู้สนใจทั่วไปสามารถผลิตได้เองสามารถเพิ่มมูลราคาของวัสดุเหลือทิ้ง อีกทั้งยังเป็นการใช้วัสดุเหลือทิ้งอย่างคุ้มค่า สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน หรือประยุกต์ในการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านมีงานทำต่อไป ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นตัวอย่างการสร้างสรรค์วัสดุเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ที่ยังสามารถนำมาต่อยอดในการเรียนการสอน หรือสร้างงานสร้างอาชีพให้ผู้ที่สนใจต่อไป

รูปที่ 19 ภาพผลงานประติมากรรมจากกากแก้วเหลือ
ที่มา : ไพฑูรย์ ทองทรัพย์ (2558)

สามารถ จัปโจร และคณะ (2561) กล่าวถึงการออกแบบและสร้างสรรค์ประติมากรรมหินทรายจากเปลือกของหอยเชอรี่เพื่อเพิ่มมูลราคาทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนบ้านท่าหลวง อำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรชุมชนในพื้นที่ โดยเลือกเปลือกหอยเชอรี่ที่พบมากในชุมชนเพื่อนำมาทดลองเริ่มจากนำเปลือกหอยเชอรี่มาทำความสะอาดแล้วนำไปตำในครกหิน ร่อนด้วยผ้าเขียวตาข่าย จากนั้นนำไปเป็นส่วนผสมแทนทรายผสมกับปูนซีเมนต์ขาวและน้ำ ผลที่ได้พบว่ามีความแข็งแรงที่เกือบเท่าอัตราส่วนดั้งเดิมที่ใช้ทรายผสมน้ำหนักเบาว่าพื้นผิวไม่เรียบมีรูพรุนมากกว่าแต่มีผิวสวยงามเป็นธรรมชาติแทรกด้วยเปลือกหอยเชอรี่ ในการขึ้นรูปประติมากรรมหินทราย มีการออกแบบให้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นถึง 9 แบบ (รูปที่ 19) สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ที่ทับกระดาษ วางสบู่หรือเทียนหอม หรือสามารถใช้ประดับตกแต่งได้ เป็นการสร้างองค์ความรู้และความร่วมมือของชุมชน สร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการสร้างเป็นสินค้าของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจและสามารถพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้

รูปที่ 20 ภาพผลงานการออกแบบและสร้างสรรค์ประติมากรรมหินทรายจากเปลือกของหอยเชอรี่
ที่มา : สามารถ จัปโจร และคณะ (2561)

ดังจะเห็นได้ว่า การนำวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรคงานศิลปะทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของวัสดุในการสร้างงานศิลปะที่เกิดจากการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของศิลปินหรือผู้วิจัยที่ต้องการช่วยลดปริมาณขยะที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต การนำวัสดุเหลือใช้มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์และความงาม ยังสามารถก่อให้เกิดรายได้ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจด้วย

2.4 ความสำคัญในการเลือกใช้วัสดุ

การเลือกใช้วัสดุในการสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปิน แบ่งเป็น 2 แนวทางหลักดังนี้ 1. ศิลปินเลือกใช้วัสดุนำแนวความคิด กล่าวคือศิลปินพบวัสดุก่อนแล้วจึงเกิดแนวความคิดในการสร้างผลงานให้สัมพันธ์กันกับวัสดุ 2. แนวความคิดนำวัสดุ คือศิลปินมีแนวความคิดแล้วจึงหาวัสดุเพื่อทดลองวิธีการทำงานหรือเทคนิคให้สอดคล้องกับแนวความคิด จะเห็นได้ว่าวัสดุเหลือใช้มีมากมายหลากหลายชนิดประเภท ให้เลือกใช้วัสดุแต่ละชนิดมีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน การเลือกใช้วัสดุต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง อาทิ พื้นที่ที่จะติดตั้งหรือแสดงงาน หากเป็นภายในอาคารอาจไม่เป็นปัญหามากนักในการเลือกใช้วัสดุ แต่ถ้าเป็นการจัดแสดงงานกลางแจ้งจะต้องเลือกใช้วัสดุที่มีความทนทาน ต่อลม ฝน และแสงแดด ปัจจัยอีกด้าน คือชนิดของวัสดุหากวัสดุต่างชนิด ต่างพื้นผิว ย่อมให้ความรู้สึกที่ต่างกัน เช่น วัสดุที่ทำจากเหล็กหรือโลหะย่อมให้ความรู้สึกที่แข็งแรง มั่นคง กว่าวัสดุที่ทำจากกระดาษหรือพลาสติก การขึ้นรูปก็เป็นตัวกำหนดการเลือกใช้วัสดุ ซึ่งการเลือกใช้วัสดุต้องเข้าใจในธรรมชาติและคุณสมบัติเฉพาะของวัสดุแต่ละชนิดอย่างแท้จริง

3. บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาชี้ให้เห็นถึงปัญหาของขยะหรือวัสดุเหลือใช้ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้เป็นเพียงแนวทางหนึ่งที่ช่วยจัดการกับขยะได้แค่บางส่วนเท่านั้น ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคน และทุกภาคส่วนในการลดการใช้ การนำสิ่งของที่มีอยู่มาใช้ซ้ำ หรือการคัดแยกขยะเพื่อสามารถนำไปรีไซเคิลให้กลับมาใช้ใหม่ได้ เพราะนอกจากจะช่วยลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย

การนำเอาวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปิน ซึ่งวัสดุเหลือใช้เหล่านี้ ศิลปินอาจไม่ได้เพียงการนำวัสดุที่เหลือมาประกอบเป็นรูปร่างเพียงเท่านั้น ในบางกรณีคือการนำเอาวัตถุที่เหลือทั้งบางอย่างมาแปรรูปให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างสรรค์งานศิลปะ สร้างให้เกิดมูลค่า และเป็นการพัฒนาต่อยอดไปถึงการสร้างอาชีพให้คนในชุมชนได้ ซึ่งการนำวัสดุที่เหลือใช้มาสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายทั่วไป ลดต้นทุนการผลิต เป็นการช่วยลดขยะ และเป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ทั้งนี้การสร้างสรรค์งานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ยังเป็นโจทย์ที่ดีในการจัดกิจกรรม โครงการ การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศิลปะ หรือในรายวิชาอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับเด็กนักเรียน นักศึกษา เป็นการสร้างสรรค์ที่ง่ายโดยการหาสิ่งของเหลือใช้ใกล้ตัว เช่น ม้วนกระดาษชำระ ขวดพลาสติกและฝาขวด เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกว่าเราจัดการกับสิ่งของเหลือใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของเราอย่างไร และช่วยให้เด็ก ๆ เรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกการรีไซเคิลของเหลือใช้เพื่อการใช้งานหรือเพื่อความสวยงาม และยังสามารถปลูกฝังให้รู้จักประโยชน์จากของเหลือใช้

การสร้างสรรคงานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ไม่ได้เพียงเป็นการสร้างความภูมิใจให้ผู้สร้างสรรค์เพียงเท่านั้นในบางครั้งยังเป็นการสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้พบเห็นอาจไม่ใช่แค่เพียงรูปทรงที่น่าสนใจ แต่วัสดุที่ใช้ซึ่งผู้ชมไม่คาดคิดมาก่อนว่าวัสดุเหลือใช้ที่คิดว่าไม่สามารถมาสร้างหรือทำประโยชน์อันใดได้แล้วแต่กลับนำมาสร้างงานศิลปะได้อย่างสวยงาม และน่าทึ่ง เป็นโจทย์การสร้างงานที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่ดี ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และเป็นประโยชน์ในอนาคต

4. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพลังงาน. (2560, 20 ธันวาคม). *หลัก 3 R รู้ปฏิบัติได้ประโยชน์*.

<https://www.facebook.com/profile/100064822115445/search/?q=reuse%20recycle>
คุณพล วงศ์วิเศษไพบูลย์. (2563, 18 พฤษภาคม). *Art is Waste. The Cloud*.

<https://readthecloud.co/wishulada/>

ชลุต นิมเสมอ. (2541). *องค์ประกอบของศิลปะ (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. สำนักพิมพ์อมรินทร์.

เปรมวดี ปานทอง. (2565, 27 มกราคม). *ประสพสุข เลิศวิริยะปิติ Eco Artist ผู้เปลี่ยนขยะสู่ศิลปะ*
เขียวหาโลก. ONCE. <https://onceinlife.co/pom-eco-artist>

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

พศุทธิ์ วรรณรัตนสูตร. (2564). ศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุเหลือใช้ประเภทโลหะ อย่างมีส่วนร่วมของ
เยาวชนอาสาสมัคร เพื่อกระตุ้นสร้างสำนึกรักสิ่งแวดล้อม. *วารสารวิจัยศิลป์*, 12(2), 12-51.

ไพฑูรย์ ทองทรัพย์. (2558). การสร้างสรรค์งานประติมากรรมจากกากแก้วเหลือทิ้ง. *วารสารวิชาการและ
วิจัยสังคมศาสตร์*, 10 (ฉบับพิเศษ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 155-163.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่
2)*. โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

สัททยา วิเศษ, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์, มานิตย์ กันทะสัก, และอมลณัฐ กันทะสัก. (2565). การพัฒนา
นวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารบัณฑิตแสงไคมคำ*,
7(1), 80-99.

สามารถ จัปโจร, อาวุธ คันทร, และทองไมย์ เทพราม. (2561). การออกแบบและสร้างสรรค์
ประติมากรรมหินทรายจากเปลือกของหอยเชอรี่เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนบ้านท่า
หลวง อำเภอยะผา จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารชุมชนวิจัย*, 12(3), 52-65.

“บ้านเขียว-บ้านโป่ง (สันซี้เหล็ก)” หมู่บ้านจัดการขยะรีไซเคิล 3R สู่การสร้างสรรคงานศิลปะชุมชน.
(2564, 27 กันยายน). *บ้านเมือง*. <https://www.banmuang.co.th/news/education/251863>

- Alastair Currie. (2016, 6 Jan). *Artist recycles plastic waste into colourful artwork*. Infrastructurenews. <https://infrastructurenews.co.za/category/articles/>
- Bassey Archibong Bassey and Akpan Roseline William. (2020). The arts of converting waste to wealth: towards environmental sustainability in Nigeria. *Central Asian Journal of Environmental Science and Technology Innovation*, 1(3), 159-167.
- Benjamin von Wong. (2021, 5 Oct). *Best of Von Wong*. Von Wong. <https://blog.vonwong.com/category/bestof/>
- Dave Ford. (2022, 24 Feb). *Check out Benjamin Von Wong's "The Giant Plastic Tap" on the grounds of UNEA 5.2*. *Linkedin*. Check out Benjamin Von Wong's "The Giant Plastic Tap" on the grounds of UNEA 5.2 ([linkedin.com](https://www.linkedin.com))
- Environmental Graffiti. (2010, 1 Jun). *The Army of Trash Figures Slowly Conquering the World*. *recyclenation*. <https://recyclenation.com/2010/06/amazing-trash-people-sculptures-ha-schult/>
- Michelle Reader. (2006, 25 Feb). *Art from Waste: Learn more about recycling artist Michelle Reader*. MICHELLE READER. <https://www.michelle-reader.co.uk/artist-profile.html>
- Naomi Blumberg. (2022, 8 Jun). *Nek Chand Indian artist*. Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Nek-Chand>
- Ngene Eze. (2015). A Metaphorical Exploration of Forms in Sculpture Using 'Readymade Food Vessels'. *Arts and Design Studies*, 35, 19-30.
- Resford Rouzer. (2015, 14 Apr). *Recycling Artist Spotlight: Lin Evola-Smidt and the Peace Angels*. RECYCLE NATION. <https://recyclenation.com/2015/04/recycling-artist-spotlight-lin-evola-smidt-and-peace-angels/>
- Robert Bradford. (2009, 11 Oct). *Robert Bradford - Recycled Toy Sculptures*. THE COOL HUNTER. <https://thecoolhunter.net/robert-bradford-recycled-toy-sculptures/>